

YOSHLARDA EKOLOGIK XAVFSIZLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHGA DOIR MASALALARDA INNOVATION YONDASHUV

L.A.Muxtorova - katta o'qituvchi

Termiz davlat universiteti

Tayanch so'zlar: Xavf, xavfsizlik, ekologik madaniyat, tabiat, hayot, muhit, inson, ekologik nazorat tizimini takomillashtirish, atrof-muhitni muhofaza qilish.

Ключевые слова: опасность, безопасность, экологическая культура, природа, жизнь, окружающая среда, человек, совершенствование системы экологического контроля, охрана окружающей среды.

Key words: Danger, safety, ecological culture, nature, life, environment, human, improvement of ecological control system, environmental protection.

Dunyo xaritasidan munosib o'rin egallab borayotgan O'zbekiston davlati mustaqillikka erishgach, o'ziga xos taraqqiyot yo'lidan borib siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va ko'plab sohalarida ulkan ijobiy natijalarga erishib borayotgan bir vaqtda insoniyat hayoti va faoliyati uchun muhim bo'lgan atrof-muhitni muhofaza qilish hamda ekologik muammolarga mamlakatimiz rahbarining boshchiligidagi ekologiya muammolariga ham respublikamizda davlat siyosati darajasigacha ko'tarilib katta e'tibor qaratilmoqda. Ayni vaqtda sayyoramizning turli nuqtalarida yuz berayotgan ekologik tangliklar atrofimizdagi olam va ona tabiatga nisbatan oqilona va to'g'ri munosabatda bo'lishimiz zamon talabi ekanligini anglashimiz zarur.

Har qanday jamiyatning kelajagi yosh avlodning qanday ta'lim-tarbiya olishiga va qay tarzda tarbiyalanishiga bog'liq. Ana shunday ma'naviy tafakkurga ega bo'lgan avlodgina mamlakat oldida turgan umumdavlat ahamiyatiga molik vazifalarni bajarishga qodir bo'lib, shu xalqi manfaatlarini yo'lida xizmat qila olishi mumkin va o'zbek xalqining bundan keyingi taqdirini belgilab berishda yoshlarda ekologik-huquqiy tarbiyaga oid tushunchalarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa nafaqat hozirgi avlod taqdiri, balki kelajak avlodning taqdiri ham shunga bog'liq ekanligini anglatadi. SHunga ko'ra yosh avlodning ekologik xavfsizlik madaniyatiga oid tushunchalarni shakllantirishdan foydalanib ularni tarbiyalash davlatimiz oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi, hamda bu mavzu dolzarb bo'lib, jamiyat rivojida katta ahamiyatga egadir.

Mamlakatimizda istiqomat qilib kelayotgan doimiy aholi soni yil sayin ortib bormoqda. Jumladan, O'zbekistonda aholi soni joriy yilning birinchi aprel holatiga ko'ra 34,03 mln kishini tashkil etib, aholining, ayniqsa, yoshlarning ekologik ong va ekologik xavfsizlik madaniyatini yuksaltirish, jamiyatimizda yashab kelayotgan har bir fuqoroda ona tabiat hamda bizni o'rab turgan atrof-muhitga ehtiyotkorona munosabatda bo'lish, jannatmakon yurtimizning nodir, betakror tabiatini kelgusi yosh avlodlar uchun saqlab asrab-avaylash his-tuyg'usini shakllantirish bilan birga ekologik vaziyatni yaxshilash bilan birga atrofimizdagi olamni, tabiatni muhoqaza qilishga o'zimizning munosib hissamizni qo'shishimiz kerak. Albatta buzilgan ekologik vaziyatni to'g'rilab bo'lmaydi, biroq ekologik ta'lim-tarbiya vositasida insonlarning tabiatga bo'lgan munosabatini, tafakkurini, madaniyatini yuksaltirish mumkin.

Mavjud muammolarni ijobiy hal etish maqsadida, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 30 oktyabr "2030 yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasining atrof-muhitni muhofaza qilish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida"[1] gi farmoni hamda Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 27 maydagi 434-son qaroriga asosan "O'zbekiston Respublikasida Ekologik ta'limni rivojlantirish Kontseptsiyasi"[2]ning qabul qilinishi yosh avlodga, ayniqsa yoshlarda ekologik xavfsizlik madaniyatini shakllantirishda maktab, oila va mahallaning hamkorligini rivojlantirishning ilmiy-nazariy va huquqiy asosini belgilab, yana bir qator yangi vazifalarni amalga oshirishni qo'ydi.

Mazkur farmon mamlakatimizda ekologik muammolarni bartaraf etish, aholining tabiatga bo'lgan

munosabatini yaxshilash, atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida davlat organlari faoliyatida shaffoflikni ta'minlashga xizmat qiladi. Farmonda ekologiyaga doir o'ta muhim vazifalar belgilangan.

Yurtboshimiz aholining ekologik ong va ekologik madaniyatini oshirish masalasiga alohida e'tibor qaratishi ijtimoiy hayotimizda katta voqelik bo'ldi. Mamlakatimiz rahbari "Eng muhim masala - aholining ekologik madaniyatini oshirish haqida jiddiy bosh qotirishimiz zarur. Albatta, bunday muammolarni faqat ma'muriy yo'l bilan hal etib bo'lmaydi, bunga yosh avlod qalbida ona tabiatga mehr-muhabbat, unga daxldorlik hissini tarbiyalash orqali erishish mumkin"ligini alohida ta'kidlab o'tdilar. SHu o'rinda mamlakatimizdagi barqaror rivojlanish zaminida aynan hozirgi va kelajak avlodlar manfaati -farzandlarimiz manfaati, ularni xavf ostiga qo'yimaslik, ular uchun toza, sog'lom va xavfsiz atrof-muhit va farovon hayot yaratish masalasi turganligini aytib o'tish joiz. Davlatimiz rahbarining ushbu kontseptual g'oyalari va bu sohadagi oqilona siyosati tufayli yoshlarimiz o'zligini tanib, ekologik-huquqiy tarbiyaga oid tushunchalarni shakllantirishda hamda o'z faoliyatlariga tadbqiq etishda harakat qilmoqdalar.

Dono rahbarimiz Oliy Majlisga murojaatnomasida atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik vaziyatni yaxshilash masalasiga alohida e'tibor qaratdi. Murojaatnomani tinglar ekanmiz, respublikada hududlar kesimida ekologik xavfsizlikni ta'minlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, shuningdek hududlarning sanitar va ekologik holatini yaxshilash bir qarashda ekologik muammolarga taalluqli ekanligi kundav ravshan bo'lib tursa ham, ta'lim sohasida faoliyat yuritayotgan biz - o'qituvchilar zimmasiga ham ulkan vazifalar yuklanayotganligini his qilmoqdamiz. Zero dunyo hamjamiyati oldida turgan muhim vazifalardan biri hozirgi va kelajak avlod uchun toza, sog'lom, xavfsiz atrof-muhitni yaratish masalasi hisoblanadi.

Murojaatnomada Prezident yetakchi xalqaro ekspertlarni jalb qilgan holda «Ekologik kodeks» loyhasini ishlab chiqish zarurligini ta'kidlab o'tdi. Ekologik kodeks O'zbekiston Respublikasi hududida tabiiy resurslardan foydalanish va atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatish bilan bevosita bog'liq holda faoliyat yuritayotgan xo'jalik va boshqa turdagi korxonalarning tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ishlab chiqarish munosabatlarida atrof-muhitni tiklash hamda muhofaza qilish sohasini tartibga solish imkonini beradi. SHuni ta'kidlash lozimki, respublikada mavjud ekologik muammolaridan biri, bu, sanoat korxonalari va zavodlar tomonidan atrof-muhitning ifloslanishi hisoblanadi. SHu bois, Murojaatnomada bunday vaziyatda ishlab chiqarishda ekologik nazorat tizimini takomillashtirish, ekologik audit o'tkazish tartibini qayta ko'rib chiqish va xususiy auditorlik faoliyatini yanada faollashtirish muhim vazifalardan biri ekanligi qayd qilindi. [3]

Har qanday jamiyatning kelajagi yosh avlodning qanday ta'lim-tarbiya olishiga va qay tarzda tarbiyalanishiga bog'lik. Ana shunday ma'naviy tafakkurga ega bo'lgan avlodgina mamlakat oldida turgan umumdavlat ahamiyatiga molik vazifalarni bajarishga qodir bo'lib, shu xalqi manfaatlarini yo'lida xizmat qila olishi mumkin va o'zbek xalqining bundan keyingi taqdirini belgilab

berishda yoshlarda ekologik tarbiyaga oid tushunchalarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu esa nafaqat hozirgi avlod taqdiri, balki kelajak avlodning taqdiri ham shunga bog'liq ekanligini anglatadi. SHunga ko'ra yosh avlodning ekologik tarbiyaga oid tushunchalarni shakllantirishdan foydalanib ularni tarbiyalash davlatimiz oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi, hamda bu mavzu dolzarb bo'lib, jamiyat rivojida katta ahamiyatga egadir.

Muammoni chuqur tahlil qilib ularni ilmiy-nazariy umumlashtirish ulardan muayyan ilmiy xulosalar chiqarib, amaliyotda qo'llash o'quvchilarda ekologik tarbiyaga oid tushunchalardagi mavjud kamchiliklarni bartaraf etish umumdavlat ahamiyatiga molik vazifa hisoblanadi. Ana shundan kelib chiqqan holda biz umumta'lim maktab o'quvchilarida ekologik tarbiyaga oid tushunchalarni shakllantirishda maktab va oila hamkorligini takomillashtirish, ularni tarbiyalash muammosini ilmiy-pedagogik nuqtai nazaridan kengroq o'rganish zaruriyati muhim deb hisoblaymiz.

Sayyoramizdagi ekologik vaziyatlarning keskinlashuvi jamiyatimiz taraqqiyotiga, xavfsizligiga, aholining turmush tarziga ta'sir ko'rsatib, ularning hayotiga katta xavf soladi. Tabiatdagi atmosferaning ifloslanishi rivojlanib shakllanib borayotgan organizmning jismoniy va ruhiy rivojlanish holatiga ham ta'sir etmay qolmaydi. Hozirgi axborot muhitida "ekologik xavfsizlik madaniyati" iborasi tez-tez takrorlanayapti. Jumladan, Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 18 fevraldagi 95-son qarorida ekologik xavfsizlik tushunchasiga keng izoh berilgan bo'lib, unda: "Tabiiy muhit va insonning hayotiy muhim manfaatlarining xo'jalik va boshqa faoliyat, tabiiy hamda texnogen tushdagi favqulodda vaziyatlar va ularning oqibatlarining ehtimoliy salbiy ta'siridan himoyalanganlik holati" deb ko'rsatiladi. [4]

Darhaqiqat, bugun umumjahon muammoga aylangan, dunyo miqyosida insoniyat hayotiga xavf solib kelayotgan ekologik vaziyatni tahlil qilib, jamiyatimizda yashayotgan fuqorolarning ekologik ongi va ekologik madaniyatini yuksaltirish muhim jarayon ekanligi, bu tabiiy muhitni va insonning hayotiy manfaatlarini salbiy ta'sirlar va ularning oqibatlaridan himoya qilish zarurligini anglashimiz lozim. Uni muvaffaqiyatli amalga oshirish ta'lim tizimining faol ishtiroki va fuqarolarni o'qitish orqali ham mumkin. Mamlakat fuqarolari atrof-muhitni muhofaza qilish, favqulodda vaziyatlarning oldini olish va ekologik xavf-xatarlarni yuzaga keltirish sohasida qanchalik vakolatli bo'lsa, ijtimoiy-tabiiy muhit shunchalik xavfsiz bo'ladi.

SHu o'rinda bizning fikrimizcha ekologik xavfsizlik madaniyati - bu ham tabiiy, ham ijtimoiy muhitga zarar etkazmaydigan tabiatni muhofaza qilish, ekologik ongli faoliyat va inson xulq-atvori sohasidagi ekologik bilimlar, kompetentsiyalar to'plamidir.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 30 oktabr "2030 yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasining atrof-muhitni muhofaza qilish konseptsiasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. //Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi (www.lex.uz), 2019 yil 31 oktabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 27 maydagi 434-sonli qarori. //Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi (www.lex.uz), 2019 yil 28 may.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SHavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojaatnomasi. / "Xalq so'zi", 2020 yil 25 yanvar.
4. Ekologik xavfsizlik to'g'risida umumiy texnik reglament. Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 18 fevraldagi 95-son qarori.

REZYUME

Maqolada ekologik ta'lim-tarbiya jarayonini tizimli tashkil etish, yoshlar orasida ekologik bilim va xavfsizlik madaniyatini targ'ib qilish, ekologiya sohasiga ilg'or innovatsion texnologiyalarni jalb etgan holda yanada takomillashtirish, maktab o'quvchilarining ona tabiatni sevishtirish va uni ko'z qorachig'idek asrashga qaratilgan bilim va ko'nikmalarini oshirish masalalari yoritilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается систематическая организация процесса экологического просвещения, популяризации экологического просвещения и культуры безопасности среди молодежи, дальнейшее совершенствование экологической сферы с привлечением передовых инновационных технологий, любовь и забота школьников, а также изучаются вопросы повышения уровня знаний и навыков учеников.

SUMMARY

The article focuses on the systematic organization of environmental education, the promotion of environmental education and safety culture among youth, the further improvement of the ecology with the involvement of advanced innovative technologies, the love and care of schoolchildren issues of enhancing knowledge and skills aimed at preserving the pupil.